

Népzenei kishótár - Magyarázat és módszerek

Hány zenei sorból áll a dal?

Megszámoljuk. Ehhez megnézzük és megkeressük, hol a sorok vége:

Ahol a szöveg-sorok véget érnek. / Levegővétél-jel ' -nél. / Sorzáró hosszabb hangnál. / Ha ereszkedik a dallam.

A leggyakoribb az általunk ismert daloknál a 4 zenei sor.

Sorszerkezet

A népdalsorok zenei anyaga egymáshoz képest milyen? Egyforma? Hasonló? Különbözik? Kvintváltós? ...

A sorok zenei anyagát betűkkel jelezzük: Az első sor mindig A.

Egyforma sorok egyforma betűt kapnak: A A

Ha a 2. sor kicsit más, változat (variáns), akkor v jelet kap: A Av

Ha két sor egyforma, vagy hasonló, csak a 2. valahány hanggal lejjebb/feljebb szól, ezt betűvel és számmal jelöljük: A⁵A A⁵Av B⁵B B⁵Bv (2 szemlélet: 2 jelölésmód: A A₅ A⁵A)

Eltérő zenei anyagú sorokat az ABC további betűivel jelzünk.

A régi stílus jellemzői: ABCD, A⁵B⁵AB. Az új stílusé: AA⁵A⁵A, A A⁵BA, ABBA, ABBvA, ABCA

Hangkészlet: A dalban szereplő összes hangot egymás mellé helyezzük, csökkenő sorban.

Hangsor:

Hány **különböző** hangból áll a dal? X. x = egy szám: 2 = bi, 3 = tri, 4 = tetra, 5 = penta, 6 = hexa

Ha mind szomszédos:...-chord (x hang füzére/ x szomszédos hang). Ha nem mind szomszédos:...-ton (x hang)

A ti és a fá kérdéses lehet. Ha csak 1-2 van, vagy a szerepük összekötő, díszítő, váltóhang, akkor ezek vendéghangok (pienhang)

A hangsor hétfokú is lehet (ld. hangsorok c. jegyzet)

A pentatonok és a hétfokú hangsorok a záróhangról kapják a nevüket! (pl.: lá-pentaton, dó-sor)

Ambitus: hangterjedelem

Számmal jelöljük. pl.: 1-5.

1 = záróhang, alaphang.

A záróhangtól felfelé lévő (magasabb) hangokat arab számmal jelezzük.

A záróhangtól mélyebb hangokat római számmal jelöljük.

Ha a záróhang alsó lá, akkor: lá,=1 ti,=2 dó=3 ré=4 mi=5 fá=6 szó=7 szó,=VII. fá,=VI, mi,=V...

Ha a záróhang dó akkor dó=1 ré=2 mi=3 fá=4 szó=5 lá=6 ti=7. alsó ti=VII alsó lá=VI alsó szó=V...

Kadenciarend:

A dalsorok záróhangjai a dal záróhangjához képest hol vannak?

Számokkal jelöljük (alaphang=1).

Az első 3 sor záróhangjait szokás leírni és megadni, mert az utolsó szám ismert: 1 (záróhang).

Szillabia = Szótagszám

Melyik sorban hány szótag van?

Lehet minden sorban egyforma a szótagszám: izoszillabikus dal (pl.: 6666, 8888)

És lehet a sorokban különböző a szótagszám: heteroszillabikus dal (pl.: 6686, 6 5 7 6, ...)

Ritmia: ritmus sorszerkezet:

A népdalsorok ritmusa azonos: Izoritmikus. A népdalsorok ritmusa nem egyforma: Heteroritmikus.

Pódia: Ütemszám; ami egyenlő a súlyok számával is a dal-sorokban.

Ha a dal minden sorában azonos az ütemek száma (így a súlyok száma is), a dal izopódikus.

Ha különböző: heteropódikus.

Ha azonos, akkor: soronként 2, 3, 4 ütem van? Ez esetben a dal bipódikus, tripódikus, tetrapódikus...

Metrum: ütemmutató:

Mi az ütemmutató?

Végig azonos? Ha igen, a dal Izometrikus.

Megváltozik az ütemmutató, vagy váltakozó? Akkor a dal Heterometrikus.

Pienhang: vendéghang.

Átmenőhang = tercet tölt ki, tercet köt össze.

Alsó- és felső váltóhang: pl: dó-ti-dó: Itt az alsó váltóhang a ti. mi-fá-mi: a felső váltóhang a fá.

Csúcsang: a dal legmagasabb hangja.

Dunántúli terc és szext: (pl.: Hej Dunáról) Nem kis és nem nagy terc; nem nagy és nem kis szext. Váltakozóként is leírják ezeket hangközöket.

Maggiore-minore:

Egy dalon belül azonos alaphangú dúr - moll váltakozás. Pl. 3. osztály: Mikor leány vótam...

STÍLUS: minden stílusnak vannak jellemzői. Ezekről ismerjük fel, melyikbe sorolható a vizsgált dal.

Ld.: népzenei alapok című lap és az órai gyakorlatok.

Több rendszerezés létezik ezzel kapcsolatban (ld.: Népzenei olvasókönyv)

Gyermek-játék dalok:

2

4-es ütemmutató

Ütempáros

Kevés hang alkotja: 2, 3, 4, 5, 6. (biton, bichord, triton, trichord, ...)

Hívogatók, jókívánságok, egészség-, szépség- és időjárás varázslás nyomait őrzik e dalok.

Ma játékokban és a szokásköltészetben találjuk meg ezeket és nyomaikat.

Régi:

Gyökereiben honfoglalás előtti a gyökerük

Ereszkedik / ereszkedő dallamív (ez a dal egészére vonatkozik.)

Kvintváltó: A dal 2. fele 5 hanggal mélyebben van, mint az 1 fél. $A^5 B^5 A B$ (más jellel: $A B A_5 B_5$)

Zsoltározó: d r mm kezdet

Előadásmód:

parlando, rubato (szöveghez alkalmazkodó, dallamcsipkével díszített) / tempo giusto (fesztes tempo)

Rövid sorok, kevés szótag egy zenei sorban (6, 8)

Pentaton

Szívesen éneklik egyedül

Új:

250-300 éves

Kupolás dallamív, lényege a visszatérés. Az első és az utolsó sor azonos, vagy egymás változata.

Erős és gyenge zárlatok: (erős: ti táám tá szün gyenge: táá tá szün)

Szívesen éneklik csoportosan

Tempo Giusto (fesztes tempo) könnyen vezényelhető, táncolható

7 fokú hangsor (dó, szó, lá, mi sorok)

Hosszabb, vagy hosszú zenei sorok, töltelékszavakkal: hej, de trillárom, de csuhajja...

Kevesebb dísz, dísz nélkülség

Táncok

Különlegességek / Érdekességek

Kanásztánc / kolomejka

Fríg dalok Váltakozó ütemmutatójú dalok

Dudanóta

Lá-sor fi-vel

Más népek és kultúrák hatását tükröző dalok